

דף לתקשורת

תקציר ממצאים מרכזיים

6.07.2023

נוכחים-נפקדים: שיעורי הנשירה הסמויה מלימודים בתיכון - השוואה בין חמש קבוצות עולים לילידי ישראל

ד"ר סבטלנה צ'אצ'אשווילי-בולוטין¹, ד"ר כרמל בלנק וד"ר ריטה סבר

תלמיד המוגדר כ"נושר-סמוי" רשום עדיין כתלמיד ואולי אף הולך לבית הספר, אך איננו מבצע את המטלות הלימודיות הנדרשות. כך, למעשה, עתידו ההשכלתי נחסם. מכיוון שהשכלה היא אחד מאפיקי המובילות המרכזיים של עולים, אשר גם כך פגיעים במיוחד לקשיי השתלבות במערכת החינוך, יש חשיבות להבנת תופעה זו שמעט מאוד נתונים קיימים לגביה בישראל.

מחקר חדש שנערך במכון להגירה ושילוב חברתי על ידי ד"ר סבטלנה צ'אצ'אשווילי-בולוטין, ד"ר כרמל בלנק וד"ר ריטה סבר, בחן את שיעורי הנשירה הסמויה מלימודים תיכוניים של חמש קבוצות עולים - מצפון אמריקה, מדרום אמריקה, מצרפת, ממדינות פוסט-סובייטיות ומאתיופיה – ובחן הסברים אפשריים לנשירה זו. המחקר גילה, כי שיעורי הנשירה הסמויה הגבוהים ביותר נמצאו בקרב עולים מצרפת, והנמוכים ביותר - בקרב עולים מצפון אמריקה (ראו תרשים).

המחקר התבסס על קבצים מנהליים של משרד החינוך הכוללים את נתוני כלל תלמידי י"ב בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי במגזר היהודי בישראל שלמדו בכיתה י"ב בשנים 2016–2019. נתוני המחקר כללו כ-215 אלף תלמידי כתות י"ב.

מבחינת מאפייני התלמידים, מהנתונים עולה כי מדד הטיפול הממוצע של בתי הספר של יוצאי אתיופיה הוא הגבוה ביותר (6.48), כלומר מעיד על מיצב נמוך של בית הספר. זאת בנוסף לרמת השכלה נמוכה יחסית של הוריהם (ממוצע של 6.3 שנות לימוד). גם יוצאי ארצות פוסט-סובייטיות לומדים בבתי ספר חלשים יחסית, ואחריהם יוצאי צרפת ודרום אמריקה, כולם עם מדד טיפוח של למעלה מ-5, והשכלת ההורים הממוצעת בקבוצות אלו דומה אף היא (13-14 שנות לימוד). יוצאי צפון אמריקה לומדים בבתי ספר חזקים יותר, עם מדד טיפוח ממוצע של 3.68, ושנות הלימוד של הוריהם הן מעל 15. זאת כאשר מדד הטיפול הממוצע בקרב ילידי ישראל שהוריהם נולדו בישראל הוא 4.18 ושנות לימוד ההורים הן כ-14 בממוצע.

¹ ליצירת קשר ולפרטים נוספים ניתן לפנות אל ד"ר סבטלנה צ'אצ'אשווילי-בולוטין, ראש המכון להגירה ושילוב חברתי, svetach@ruppin.ac.il

שיעורי הנשירה הסמויה בקרב קבוצות העולים השונות וילידי ישראל

כיצד נמדדה הנשירה הסמויה?

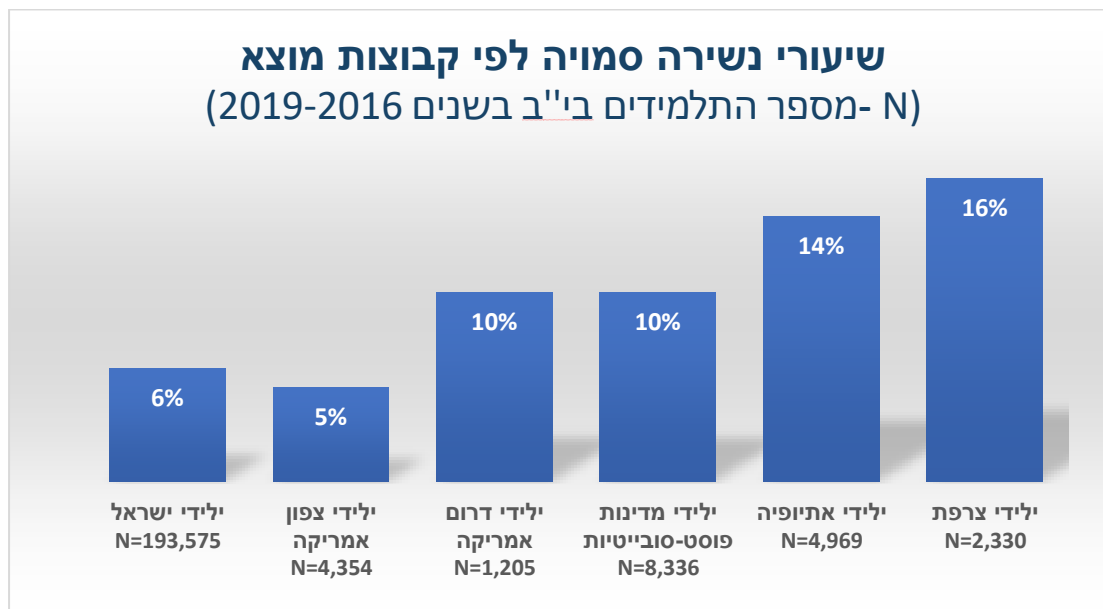
"נושרים סמויים" הוגדרו כתלמידים שלמדו בביתה י"ב אך לא ניגשו לבחינות הבגרות בשלושה מקצועות ליבה אשר הכרחיים לצורך קבלת תעודת בגרות: מתמטיקה, עברית ואזרחות. אלו למעשה מי שרשומים במשרד החינוך כתלמידים אך התפקוד הלימודי שלהם נמוך ביותר שכן הם כלל לא ניסו להיבחן בבחינות הבגרות, היעד המרכזי אליו מתנקזים לימודי התיכון.

חשוב להדגיש, כי תלמיד.ה שניגשו לבחינה לפחות באחד מהמקצועות הללו, לא נכללו תחת הגדרת הנשירה הסמויה, וזאת ללא קשר לציון שקיבלו או לשאלה האם נכשלו בבחינה או עברו אותה.

השוואה בין שש הקבוצות מגלה כי קיימים פערים גדולים בשיעורי הנשירה הסמויה בקרב:

- שיעורי הנשירה הסמויה הגבוהים ביותר הם בקרב ילידי צרפת ולאחר מכן ילידי אתיופיה.
- שיעורי הנשירה הסמויה בקרב ילידי מדינות פוסט-סובייטיות וילידי דרום אמריקה דומים וממוקמים באמצע.
- שיעורי הנשירה הסמויה הנמוכים ביותר הם בקרב ילידי צפון אמריקה וישראל, וביניהם ההבדל קטן.

מהתרשים עולה, כי שיעורי הנשירה הסמויה בקרב ילידי צרפת ואתיופיה הם כמעט פי שלושה בהשוואה לאלו של ילידי ישראל וצפון אמריקה (14-16% לעומת 5-6%). שיעורי הנשירה הסמויה של ילידי מדינות פוסט סובייטיות ודרום אמריקה הם כפולים מאלו של ילידי ישראל וצפון אמריקה (10%).

ניבוי הסיכוי לנשירה סמויה בקרב קבוצות המוצא השונות על סמך מאפייני רקע של התלמידים ושל בתי הספר בהם הם לומדים – סיכום ממצאי רגרסיה רבת רמות

- **עולים מאתיופיה** – כאשר לוקחים בחשבון את רמת השכלת ההורים, סיכויי הנשירה הסמויה של עולים מאתיופיה הופכים מגבוהים יותר, לנמוכים יותר מאלו של ילידי ישראל. כלומר, שיעורי הנשירה הסמויה הגבוהים של קבוצה זו מוסברים על ידי הרקע ההשכלתי הנמוך של הוריהם. בניבוי רקע זה, היו תלמידים עולים מאתיופיה נושרים פחות מתלמידים ילידי ישראל.
- **משמעות הממצא היא כי מערכת החינוך הישראלית לא מצליחה למתן את ההשלכות שיש לרמת ההשכלה הממוצעת הנמוכה של ההורים על סיכויי הנשירה הסמויה.**
- **עולים מדרום אמריקה** – כאשר לוקחים בחשבון את מאפייני בית הספר בהם לומדים תלמידים אלו, סיכויי הנשירה הסמויה של עולים אלו הופכים דומים לאלו של ילידי ישראל. כלומר, העובדה כי עולי דרום אמריקה לומדים בבתי ספר בעלי מיצב כלכלי-חברתי נמוך יותר בהשוואה לילידי ישראל מסבירה את סיכויי הנשירה הגבוהים שלהם.
- **עולים ממדינות פוסט-סובייטיות** – שיעורי הנשירה הגבוהים של קבוצה זו מוסברים במלואם על הן על ידי רמת ההשכלה של הורי התלמידים והן על ידי אפיוני בתי הספר (מדד הטיפוח) שלהם.
- **עולים מצפון אמריקה** – מלכתחילה לא נמצאו הבדלים משמעותיים (מובהקים) בינם לבין ילידי ישראל בשיעורי הנשירה הסמויה.
- **עולים מצרפת** – הפער בינם לבין תלמידים ילידי ישראל נותר בעינו גם כאשר לוקחים בחשבון את השכלת הוריהם ואת מאפייני בתי הספר בהם הם לומדים. במלים אחרות, מאפייני התלמידים ובתי הספר שנכללו בניתוח לא מסבירים את סיכויי הנשירה הסמויה הגבוהים של קבוצה זו, הגבוהים ביותר מקרב כלל קבוצות העולים.

תובנות מרכזיות

- ✓ תלמידים עולים פגיעים יותר לקשיי השתלבות במערכת החינוך, וכפי שעולה ממצאי המחקר גם שיעורי הנשירה הסמויה בקרבם גבוהים בהרבה בהשוואה לאלו של ילידי ישראל.
- ✓ בעוד עולים מצפון אמריקה נושרים בשיעור נמוך במיוחד, שיעורי הנשירה הסמויה בקרב יוצאי אתיופיה ובעיקר בקרב יוצאי צרפת גבוהים מאוד, ועלולים לפגוע בהשתלבותם של עולים אלו במערכת ההשכלה הגבוהה ובהמשך בשוק העבודה.
- ✓ שיעורי הנשירה הסמויה של העולים מוסברים על ידי רמת ההשכלה של הוריהם (עולים מאתיופיה), המיצב החברתי-כלכלי של בית הספר (עולים מדרום אמריקה) או שילוב של שניהם (עולים מארצות פוסט-סובייטיות).
- ✓ שיעורי הנשירה הסמויה בקרב עולים מצרפת הם הגבוהים ביותר מקרב כלל העולים, ומקורם נותר עדיין לא מוסבר. נדרש מחקר נוסף והפניית משאבים כדי ללמוד על הקשיים הייחודיים של אוכלוסיה זו.
- ✓ נראה, כי מערכת החינוך הישראלית איננה מצליחה לתת מענה המותאם לצרכיהם של קבוצות העולים השונות, אם מבחינת תמיכה לתלמידים המגיעים מרקע השכלתי נמוך ואם מבחינת שילוב התלמידים בבתי ספר מגוונים וממיצב כלכלי-חברתי מספק.
- ✓ מומלץ להמשיך ולחקור את תופעת הנשירה הסמויה, אשר סמויה גם מהעין של קובעי המדיניות בישראל למרות השפעתה על עתידם ההשכלתי והתעסוקתי של אחוז לא מבוטל מקרב התלמידים העולים.

צרו קשר איתנו

למידע ופרטים נוספים:

ד"ר סבטלנה צ'אצ'אשווילי-בולוטין

ראש המכון להגירה ושילוב חברתי

053-4867409 | svetach@ruppin.ac.il